

Este hazautaztam, s másnap Budán, a Szép Ilona meg a Budagyöngye közötti buszmegállónál képzeletben ott láttam a közeli Volkmann utcából jött Szabó Lőrincet, akivel életében, főleg ötvenhat előtt néha együtt vártuk a városba tartó kocsit. Mostanában, ha Török-szentmiklóson jártam, magamban mindig elújságoltam neki, amit megtudtam, ezúttal Kovácsné beszámolóját, s vele a meghökkentő emléket a rabló kislányra rávetített, marhavagon felé igyekvő, vissza se tartható öregasszonnyal.

A költő elképedt.

„Nem jöttél rá, hogy nem hasonlatról, hanem modellről van szó? Hogy az egész ügy ilyen tükrképekből álló útvesztő lehet?” – Zilált sörényű, hatalmas ménfeje előredőlt, s kíváncsian a szemembe nézve, beismerésre bátorítóan megkérdezte: „Tehetségtelen vagy?”

Életemben ő volt az egyetlen zseni, aki az önsorsrontásig nyílt volt.

Vagy mégsem? Németh László is rászánta magát erre, igaz. De nem az utcán. Nem egy alig ismert, ki-tudja-mi-lakik-benne tollforgató üdvösségéért kockáztatott. Ha úgy-ahogy magyarrá nevelődtem, javarészt Németh Lászlónak köszönhetem. De abban a tekintetben, amelyről itt szó van, Szabó Lőrinc fejedelmibb volt.

Én meg, miközben képzelt párbeszéddé költöttem át a valóságot, szorongtam, mint aki évek óta egy kijátszhatatlan leleménnyel megszerkesztett labirintusban bolyong.

Félelmemet kizárólag az ilyen, csupasz tényeket közlő mondat csillapította:

„Augusztus 11-én Mezőtúron reggel hétkor Dobos Marika 13 esztendőös kislányt szülei kikísérték a Fő téri MÁVAUT-állomásra.”

A tudat, hogy amit leírtam, hiánytalanul feledi az igazságot – a gyerek apján, anyján, nénjén és húgán kívül három egykori útitársával is beszéltem –, enyhítette a feszültséget.

De Pilinszkyt rövid, alig húsz soros tollpróbám rádöbbsentette, hogy növekvő szorongásom kényszerbeteggé tett.

„Ez lehetetlen! Így száz év alatt sem tudod megírni, amit akarsz. Az igazság valóban sza-

baddá tesz, de a bűntől, és nem az ÁVH-tól! Se a börtöntől nem tudna megmenteni, se a kreativitás keresztjét nem fogja levenni rólad.”

Derengett, hogy a Nárcisz vagy a Muskátli presszóban ültünk, hozták a kávé, s miközben kevergettem, belátó arccal bólintottam, hogy értem. De magamban ezt gondoltam: „Igaz. Csakhogy épp az istenfélelem ejtett foglyul, és előle menekültem az útvesztőbe!”

Az embernek nem kell látnia, hogy a templom kárpitja kettéhasad, a föld megrendül és a sírok megnyílnak. Elég néhány autóbuszjegyet venni, és a zsúfolt kocsikon ellenszenves, most mégis szeretni rendelt felebarátai testéhez préselődve beutazni a belvárosba, találkozni egy szerzetessel. De mit mond neki? „Gyónom a mindenható Istennek, a boldogságos Szűz Máriának, minden szenteknek és neked, Atyám, hogy megőrültem”? Ha úgy érzi, múló zavarodottsága sodorta oda, nyugodtan bevallhatja, és távozhat. Némi időt, fáradságot és pár garast vesztett. De mindez ahhoz is elég lehet, hogy eljutva a felismerésig, rádöbbenve, hogy ép észszel és tiszta elmével semmibe vette a Teremtő létezését, lelke mélyéig megrettenjen.

A pap feloldozott, és hazatérésem percéig semmi félelmet nem éreztem.

Negyedszázadnyi közöny után végeztem életgyónást, s a Mikszáth téri piarista gimnáziumból jövet gondtalanul sétáltam az adventi délután marcipán-, hó- és szőrmeillatú napsütésében fürdő Váci utcáig, ahol az ötvenes évek bebábozódott hernyójából egy luxusboltokkal megtűzdelt üzletutca pillangószárnya kezdett kinyílni, fölszikkadni.

De mit bír ki az emberi lélek, ha évtizedekig élete egyetlen fényűzése a gyémántüres múzeum közepében lángoló melltű volt? Elviseli-e, hogy Isten léte és a kirakatban ragyogó, elérhetetlen árú Patek óra vagy Gucci cipő kezdetben versenytársként, majd fokról fokra egyenrangú értéké válva iktatódjék a hétköznapiakba?

Jómagam a KLM irodájáig jutva lélekben már a moszkvai utcán jártam a vasgolyó erejű havazásban, s prémsapkámat őszinte tisztelettel emeltem meg a Lubjanka gigászi tömbjénél posztoló KGB-s katona öntudattól ödémás fiatal arca előtt. Úgy rémlett, ez az önmagam is meglepő s merőben képzelt gesztus volt az első jele a valószínűtlen kapcsolatnak köztem és Jancsó Piroska között, aki még gyerekként

háromszor is megpróbált átszökni a határon, a Szovjetunióba.

Lehet, ha sikerül neki, legalább egy boldog lánygyermek biztosan élt volna ott?

Alighogy hazaértem, olyan farkaséhség tört rám, és annyira reszketni kezdtem, hogy a meleg konyhában is anorákban maradva, hol dideregve, hol megizzadva belapátoltam kilencvenesztendős társbérlőnőm másnapra eltett jéghideg tökfőzelékét. Lesütött szemmel ettem, mert ahányszor felpillantottam, a konyhaasztalra letett, útközben vásárolt piros kötésű Szentírásomat vértől lucskos emberi fejnek láttam. Fölmerült bennem, hogy begyömöszölöm a húsdarálóba, és megpróbálom szecskává aprítani. De túlságosan fáradt és gyenge voltam. Föltápászkodtam a zsámolyról, és kezet se, fogat se mosva betámolyogtam a hálószobámba, s az altatóra lehajtott vodka jóvoltából, ingben-gatyában bújva be feleségpótló pehelypaplanom alá, egy leütött szénhordó gyorsaságával elaludtam.

Virradatkor arra ébredtem, hogy éjszaka – ki tudja, hogyan – egy szentostyáni, de vastag, nyáltól megduzzadt szövetdarabka került a számba. Kiköphettem, vagy ujjaim közé csip-

pentve megszabadulhattam volna tőle, de ettől is, attól is viszolyogtam. Kibotorkáltam a fürdőszobába, meggyújtottam a borotválkozótüköröm fölé szerelt százwattos égőt, és kiöltöttem a nyelvem. Fekete és szőrös volt.

Nem lettem rosszul.

Alighogy átvillant rajtam: minden testi kapcsolatomnak vége, s még enni se igen ehetek többé nyilvános helyen, káprázatosan szép múzeumtermek tűntek föl bennem, halhatatlan mesterek művei előtt álló, magukba merült, néma, az áhítattól átszellemült arccal ácsorgó látogatók, akikről lerítt, hogy legfőbb vágyuk a teljes csend, s nemhogy a szó, egy köhögés is áramütésként érné őket. Mindössze egyetlen kis száj mozgott, egy tíz-tizenkét esztendőös nimfácskáé, aki a pihenőül szolgáló bársonyszófán ült, de őt is teljesen lefoglalta és elnémította a szájürege hol bal, hogy jobb oldalához nyomott, álmatag gyönyörűséggel szopott cukor.

Ő sugallta a nyelvtitkolás gyerekes trükkjét.

Megborotválkoztam, aztán vadászhoz illő, szarvasbőr-utánzatú, rézkapcsos kabátomban, amelyen szokatlan magasságban megmaradt a szovjet tank kipufogócsövetől származó olajfolt, elindultam a buszmegálló felé.

János kórház, fogászat.

„Lingua nigra?” – suttogta a fekete bőrű kuba-
bai asszisztensnő, tekintetében az orvostól való
feltűnő tartózkodással. Válasz helyett a doktor
a műszerek közé dobta a fogtükröt, s a fém zö-
rején átütő hangon vakkantott egyet. Nem uta-
sított, vezényelt:

„Szájsebészet!”

Felálltam, ő meg végigmért, majd meglepet-
ten, dühtől elvörösödve kitört:

„Az a folt csak harckocsitól származhat! És
tizenkét éve henceg vele, mi? Na, ne bámuljon,
hanem tűnjön el, mielőtt kihajítom!”

Hibbant volt, de holtbiztos, hogy telefonján
tüstént átszólt az elvtársnőjének.

Félórányi égetés, maratás lódarázs-mérgű és
döggút-bűzű vegyszerekbe bemártott, bunkó-
nyi fejű lápiszokkal.

„És hányszor...” Annyira kábult voltam,
hogy csak megkésve, a műtőszékből kikecme-
regve tettem hozzá: „...jöjtek?”

Fagyos közöny.

„Minek? Ez nem betegség, hanem állapot! –
Érti?”

„A faszom!” – mondtam, és otthagytam.

A kórházhoz közel, az úttest túloldalán, ahol

a 18-as visszakanyarodik a Moszkva tér felé, megmaradt egy század eleji, valaha zöld vilamosnak nevezett nyilvános klozet. Leültem háttal neki, hogy vasfala oltalmában, a terecske padján, sűrűn köpködve, eldöntsem: mihez kezdjek? Néztem a tenyérnyi parkot, aranyesőbokrai száraz vesszőit, és töprengtem. Múzeumok? Isten ments! Illetve, ha még Hitchcock megy, talán a Filmmúzeum. De, ötlött fel bennem, oly vigasztalóan, hogy elmosolyodtam, a valóságos borzalom jobb lesz!

Kitéptem egy levelet a töltényzsebembe dugott kis jegyzetömbből, s egyik lapjára ráírtam: *Műtét volt*, a másikra meg úti célomat.

Egy megállót busszal mentem a fogaskerekű városmajori völgyállomásáig, ahol az úttest túloldalán patika volt.

Kis csomag vattát vettem, és a szomszédos kapualjban kitömtem vele bal arcom, meg alsóajkam nagyjából egyharmadát. Megnéztem magam a zsebtükrömben – az és zsebfésű mindig volt nálam –, s úgy láttam, „a műtét helyén” kellőképp dagadt vagyok.

Így kukucskáltam be a túloldali droszton álló taxiba.

„Mi van? Ja, foghúzás volt! Be akar ülni?”

„Ű...” – bólintottam.

Hátranyúlt, kinyitotta az ajtót, beszálltam, s előrenyújtottam neki a cetlit:

Műtét volt!

„Nem irigylem. És hová?”

Megfordítottam a papírt.

„Mosonyi. Aha. És a kapitányság vagy a múzeum?”

„Ű...”

Ugyanez játszódott le a Bűnügyi Múzeum előterében, több „Ű...”-vel, és újságírói igazolványom felmutatása nyomán.

„Az elvtárs az utolsó percben jött, holnap bezárunk, s csak ünnepek után, január közepén nyitunk. Teljes átrendezés lesz!” Bólintottam, hogy helyes, a rendőr meg elvagyorodott, és kedélyeskedve utánam szólt: „Ű!”

Elsőre a kiállítás épp annyi szenzációval szolgált, mint a Kereskedelmi Múzeum falusi klotyók szögéről mentett, olykor kissé használtak látszó darabokból összecsirizelt plakátjai, a halhús árán búsuló marhától Csillag Anna csodatévő balzsamtól ékes hajpalástjáig, nem szólva a terpentines Kakas cipőkrém okozta tündöklésről vagy az éjszaka dolgozó Darmolról, meg a több neves tudós (véltetően rosszul fi-

zetett kórboncnokok) által is melegen ajánlott sósborneszsz reklámjairól.

Már épp búcsút mondtam volna a nevelő hatá-
súnak szánt, a látogatók épülésére szolgáló bűn-
ügyek rémségeket csak fukarul tálaló világának,
amikor az egyik terem hátsó sarkába pillant-
va gyanút fogtam. Lassan közeledtem a sarkot
elzáró asztalhoz, melyen egy falusi parasztház
makettje állt, a sarkot alkotó két falon pedig, a
bal meg a jobb oldalin is, egy-egy kép függött.

Először a bal oldali szépsége tűnt fel és tar-
totta fogva a tekintetem.

Középen, a kanapé díszes támlája fölé füg-
gesztett feszület alatt nagybajszú öregember,
ölében bandzsító kisfiúval. A nagymama a ka-
napé bal oldaláról nevet rájuk, lánya meg veje a
párnázott karfán ülnek. A felvétel talán a gye-
rek születésnapján készült, és olyan éles, hogy
a kisfiú kancsisága, a plüssszuzat visszfénye meg
a kanapéról lelógó bojtok is jól látszottak rajta.
A fényképész nyilván a lámpáit is elcipelte a pa-
rasztházhoz, és alaposan bevilágította a tiszta-
szobát.

A fénykép alatt ez a nyomtatott felirat állt:

A tetthely.

Ezt nem értettem.

A kép úgy hatott, mintha végtelen meszeséségből érkezett volna a múzeumba, de keresztjárásán nem fakult meg, sőt fénytélítetten, áhítattal átítatódva került ide. Ahogy elnéztem, úgy rémlett, hogy mind közelebb kerülök a családról sugárzó áhítathoz, mintha egy láthatatlan kápolna vesztibuluma után a szentélybe jutnék.

A fényképet születésnap emlékek szánták, de ma már bűnügyi dokumentum: a család azon a kanapén ül, amelyen az eltűnt kislányokat megerőszakolták és megzsinegelték.

Egy pillanatra a szomszédos fotóra néztem, a gyerek vagy lány arcképére, majd a makettre, de csak a szemem ragadt ott rajta, a tudatom nem.

Pilinszky története jutott eszembe.

Újsághír volt: Párizsban egy kis francia szolgáló meggyilkolta úrnőjét. A hölgy utazni készült, s a lányt előzőleg hazaküldte elköszönni a szüleitől. A lány végleg otthon akart maradni, de se apja, se anyja nem értette, hogy miért, ő meg csak azt hajtogatta: „A tenger!” „Félsz a tengertől?” „Igen!” Kinevették és visszazavarták utazni készülő úrnőjéhez. A lány szíven szúrta, és az idős hölgy meghalt.

Mínuszos hírnek túlságosan szép és rejtélyes volt, de el kellett vetnem. Itt öt emberről volt szó.

Nyugtalanul, tanácstalanul szemügyre vettem a lány fényképét. Fölötte ez a szó állt: *A tettes*. A kép alatt meg a név: *Jancsó Piroska*.

Első látásra részvétet keltett. Finom, elkínzott arc, sértődött gyerekszem, összeráncolt, gondterhelt kamaszhomlok. Silány és viseltes pettyes blúzát mintha agyonmosott konyhai abroszból varrták volna: még a papírról is szegényszagot árasztott. Mivel idézte föl bennem Temple Drake kislányos ártatlanság mögé rejtőző romlottságát, amely két nyomorult ember vesztét okozta? Az egyiket meglincselték, a másikat felakasztották. „Bíró a papám” – ahogy mellőzött hódolói csúfolták zsákmányra leső, mégis hűvösen tartózkodó pillantásától megszégyenítve, amint kivillanó bugyival beugrik a begyújtott motorral várakozó autóba egy fiatalember mellé –, gazdag és előkelő déli családból származott, s apja tekintélye és vagyona eleve mentesítette a büntetéstől. Temple ugyanúgy költött alak volt, mint a Grimm-mese Piroskája. De a valóságos kép mintha ketőjük között mutált volna, egyszerre ébreszt-

ve szánalmat, vágyat és félelmet. A sértődött tekintet mélyén ott parázslott a csábító álnoksága és gögje, az arccsont macskás körvonalában a rejtélyes és baljós kívánatosság, amit a sarokba szorított ragadozó riadtsága sem tudott száműzni róla. Mindez hirtelen lázba hozott.

A Piroska név latin eredetije Prisca. Azt jelenti: szigorú, komoly. Ilyen Jancsó Piroska is a Bűnügyi Múzeum albumában. Kis almaképe a tréfás gödröcskék ellenére is vad, szeme szúr, mint a tövis. Csak az arcát keretező selymes és lágy haj nem tud semmiről, csak a pisze orrocska kérdi ártatlanul: Mi lesz most velem? Sokáig nem tudtam továbblapozni. Olyan izgalmat éreztem, mint gyerekkoromban, amikor a mesekönyvben fölfedeztem a farkast. Attól kezdve a képen látható fák, a nagymama házának piros cserepei, a dunna, amit a főkötős farkas magára húzott, akkor is lenyűgöznek, ha a farkast kiollózták a mesekönyvből. Az alaktalan lukban is ott lett volna, a kivágásból is visszaneéz rám.

Látni akartam a várost, ahol Piroska élt, a házat, amelyben lakott, az embereket, akik ismerték. A tűzfalat is, ahová a moziplakátot ra-

gasztották, mert ő is látta: „Szibériai rapszódia, kedd-csütörtök, 6 és 8 óra”; az akkoriban szolgált, kimustrált fagyaltoskocsit, a lyukas bádogtartályokat, melyekben valaha málna és puncs volt. Rávenni a hajdani árust, hogy mutassa meg a mozdulatot, ahogy megtöltötte az ostyát, hiszen ő is leshette egyszer, hogy eleget kap-e; a könyvtári kölcsönzőkartont, amelyen aláírta, hogy ekkor és ekkor kiváltotta a *Gulliver utazásait*.

Hiába tudtam, hogy Piroskát is rég kiollózták a világból, hogy én is csak egy megcsontkított könyvet forgathatok, s a szöveg mindig azon a helyen szakad majd meg, ahol ő jelen volt: a sárból is fölszedtem volna a leveleit. Nem azért, hogy tisztára mossak egy gonosztevőt. Ellenkezőleg, ahogy Pilinszky János írja: „Nem tudom elképzelni, hogy a múlt felé – s elsőként annak tragikusan lezárt eseményei felé – mi vonzaná a művészi alkotóerőt, ha – túl az emlékezet lehangoló illúzióján – nem épp a múltban érezné meg először a konkrét tett látát, először a részvét hatékonyságát – anélkül, hogy bármit is megváltoztatna, bármit is megakarna változtatni.”